

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра педагогіки та методик навчання

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**Формування готовності учнів початкових класів з порушеннями слуху
до освітньої діяльності**

Виконала
студентка групи ПОм-2
спеціальності 013 Початкова освіта
Клименко Світлана Іванівна
Керівник: Антоненко І. Ю.
Рецензент: Буланов В.А.
Нормоконтроль _____ Антоненко І.Ю.

Запоріжжя
2025 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 40 стор., 2 табл., 3 рис., 56 джерел, 2 додатки.

Об'єкт дослідження – процес формування готовності до освітньої діяльності в учнів початкової школи з порушенням слуху.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні аспекти використання цифрового освітнього середовища як засобу формування готовності до навчання у молодших школярів з порушенням слуху.

Мета дослідження – визначення й обґрунтування педагогічних характеристик цифрового освітнього середовища, здатного ефективно підтримувати освітню діяльність учнів з порушенням слуху.

Методи дослідження:

Загальнонаукові: системний і структурний аналіз, аналогії (казуальна, функціонально-структурна), порівняння, моделювання, систематизація.

Емпіричні: спостереження, аналіз та узагальнення практичних матеріалів, класифікація, вивчення документів.

Експериментальні: проведення констатувального й формувального експериментів.

Інклюзивна освіта є пріоритетним напрямом розвитку освітньої системи України. Її актуальність продиктована потребами суспільства та зростаючим запитом з боку сімей дітей з особливими освітніми потребами. Статистика Міністерства освіти і науки України свідчить про те, що з 2018 року кількість інклюзивних класів та учнів у них зросла в понад чотири рази. На сьогодні система інклюзивної освіти має належне нормативне, методичне та кадрове забезпечення. Водночас залишається низка викликів, зокрема необхідність врахування індивідуальних потреб учнів з різними порушеннями розвитку, що ускладнює процес планування й реалізації освітньої траєкторії.

Однією з ключових проблем у цій сфері є формування готовності до освітньої діяльності у дітей з порушенням слуху. Ураховуючи досягнення в

галузі технологій та медицини, такі учні мають реальні можливості для повноцінної соціалізації та майбутнього професійного зростання. Водночас виникають труднощі з організацією ефективної комунікації у навчальному середовищі, подоланням прогалин у знаннях, формуванням соціальних і комунікативних навичок, які можуть бути недостатньо розвинені через особливості раннього розвитку. Це потребує впровадження додаткових педагогічних рішень.

Одним із сучасних засобів підтримки освітнього процесу може виступати цифрове освітнє середовище. За умови цілеспрямованого педагогічного проєктування, воно здатне стати ефективним інструментом у процесі формування навчальної готовності учнів з порушенням слуху, сприяти розвитку мотивації до навчання та компенсувати деякі обмеження, пов'язані з сенсорними порушеннями.

ЦИФРОВЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ, УЧНІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ, ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ, ПОРУШЕННЯ СЛУХУ, ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА, КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ.

ВСТУП

У сучасному світі XXI століття, що характеризується стрімким розвитком цифрових технологій, штучного інтелекту та глобалізаційних процесів, надзвичайно важливого значення набуває питання рівного доступу до якісної освіти для всіх членів суспільства, включно з особами з особливими освітніми потребами. В умовах реформування освітньої системи України, зокрема в контексті реалізації Концепції «Нова українська школа», інклюзивна освіта стала не просто окремим напрямом, а ключовим принципом побудови новітнього освітнього простору, орієнтованого на цінності дитини, її гідність та потенціал.

Одним з найактуальніших питань інклюзивної освіти є забезпечення якісного навчання дітей з порушеннями слуху. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, понад 5% населення Землі має порушення слуху, з яких значну частину становлять діти. За інформацією Міністерства освіти і науки України, в 2023–2024 навчальному році інклюзивне навчання охопило понад 1,5 тисячі учнів з порушеннями слуху в загальноосвітніх закладах. Цей показник зростає щороку, що свідчить про потребу у вдосконаленні методик, форм і засобів організації їхньої освітньої діяльності.

У межах нових освітніх реалій сучасний педагог повинен бути готовим до використання цифрових інструментів, які дозволяють розширити можливості учнів з особливими потребами, зокрема дітей з порушеннями слуху. Віртуальне освітнє середовище, що створюється на основі інформаційно-комунікаційних технологій, має значний потенціал як у забезпеченні доступу до навчального контенту, так і в реалізації індивідуальних освітніх траєкторій, підтримці комунікації та соціалізації таких учнів.

Комунікація є ключовим чинником соціалізації, тому діти з порушеннями слуху потребують особливої підтримки не лише в освітньому, а

й у соціально-психологічному аспекті. Нерідко через труднощі у спілкуванні ці діти стикаються з низьким рівнем самооцінки, ізоляцією в колективі, страхом перед навчальною діяльністю. Саме тому важливо створити умови, за яких освітній процес буде не лише доступним, а й комфортним, мотивувальним, інтерактивним.

Перехід від суто спеціалізованого навчання в закритих закладах до відкритої інклюзивної моделі потребує нових організаційно-педагогічних рішень. Використання віртуального освітнього середовища може стати ефективним інструментом компенсації комунікативних бар'єрів, розвитку мовленнєвої активності, зміцнення навчальної мотивації та формування готовності учня до повноцінної освітньої діяльності.

Отже, актуальність дослідження зумовлена потребою у створенні інноваційного педагогічного інструменту, який би враховував особливості розвитку, пізнання та комунікації учнів з порушеннями слуху, відповідав вимогам сучасної української освіти та тенденціям цифрової трансформації.

Метою дослідження є визначення й обґрунтування властивостей віртуального освітнього середовища як засобу формування готовності учнів початкових класів з порушеннями слуху до освітньої діяльності.

Завдання дослідження:

На основі аналізу наукових джерел визначити ефективні методи і форми формування готовності учнів з порушеннями слуху до навчання.

Дослідити практичні підходи до організації корекційно-компенсаторної роботи з цією категорією учнів.

Оцінити дидактичний потенціал віртуального освітнього середовища для організації навчання дітей з порушеннями слуху.

Обґрунтувати структуру віртуального освітнього середовища, спрямовану на підтримку освітньої діяльності таких учнів.

Проаналізувати ефективність застосування віртуального середовища у формуванні готовності до навчання в умовах інклюзії.

Об'єкт дослідження – процес формування готовності до навчальної діяльності учнів початкових класів з порушеннями слуху.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні властивості віртуального освітнього середовища як засобу підтримки навчання і соціалізації дітей з порушеннями слуху.

Методологічну основу дослідження склали праці вітчизняних учених у галузі спеціальної педагогіки, інклюзивної освіти, зокрема дослідження д.пед.н., професора Кульбіді С.В., а також нормативні документи МОН України щодо інклюзивного навчання.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, узагальнення, моделювання, систематизація;
- емпіричні: спостереження, опитування, вивчення документації, контент-аналіз освітніх платформ;
- експериментальні: проведення констатувального та формувального етапів експерименту, оцінка ефективності використання віртуального освітнього середовища.

Практичне значення полягає у створенні адаптивного освітнього цифрового середовища, доступного для використання в закладах освіти України, яке може бути використане для навчання, розвитку, соціалізації та корекційної роботи з учнями з порушеннями слуху.

Впровадження результатів. Експериментальна модель середовища апробована в процесі викладання курсу «Управління початковою школою в умовах інклюзивної освіти» та у ході добровільного тестування вчителями і батьками дітей з порушеннями слуху.

Апробація результатів дослідження здійснена на VI міжнародній науково-практичній конференції «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» (Запоріжжя, 2025 р.).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлені в авторській науковій публікації [28].

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 40 сторінок, у тому числі 2 таблиці, 3 рисунки, 56 джерел (з них 7 іноземних), 2 додатки.

ВИСНОВКИ

На основі аналізу наукової літератури було визначено ефективні методи та форми формування готовності учнів початкових класів з порушеннями слуху. Ці методи поділяються на суто медичні (хірургічні радикальні та засоби протезування) і педагогічні засоби компенсації та корекції вад слуху.

Аналіз практичних підходів до організації корекційної та компенсаторної роботи з учнями з порушеннями слуху наочно демонструє важливість не лише компенсаторної діяльності, а й корекційної роботи. Корекційна робота спрямована на усунення деформацій, що виникли через обмежене або відсутнє сприйняття значної частини інформації (переважно аудіальної), необхідної для формування мовлення та понятійного апарату дитини на попередніх етапах розвитку. Відмінністю корекційної роботи від компенсаційної є необхідність значно більшого обсягу часу та зусиль. Корекційну роботу виконує вчитель, який водночас працює з усім класом. Було встановлено, що ефективність такої роботи значно підвищується за умови паралельної її організації у цифровому освітньому середовищі.

Було визначено дидактичні можливості цифрових освітніх середовищ, проведено їх класифікацію за технічними характеристиками, цільовими групами, ефективністю форм реалізації та іншими параметрами. Доведено ефективність їх використання в умовах інклюзивної освіти.

Теоретично обґрунтовано структуру та властивості цифрового освітнього середовища, суб'єкти та об'єкти взаємодії, а також розподіл форм і методів роботи за структурними елементами.

Для практичної перевірки результатів дослідження було проведено констатувальний експеримент, під час якого розроблено та впроваджено у практичну діяльність цифрове освітнє середовище для формування готовності учнів початкових класів з порушеннями слуху у Запорізькому регіоні. Результати дослідження підтвердили ефективність такого середовища.

Водночас актуальними залишаються питання розробки цифрових освітніх середовищ для учнів з іншими нозологіями та об'єднання їх у глобальний інклюзивний освітній простір.